

Тема: Державне регулювання конкуренції

ЗМІСТ

1. Сутність, мета та інструментарій державного регулювання конкуренції.

2. Правові засади державного регулювання конкуренції.

3. Антимонопольний комітет як спеціальний орган державної політики у сфері конкуренції.

4. Відповідальність за порушення законодавства про захист конкуренції.

5. Закордонний досвід формування системи антимонопольного регулювання.

1. Сутність, мета та інструментарій державного регулювання конкуренції

- Державне регулювання конкуренції (ДРК) – це комплекс заходів, засобів та методів, які застосовує держава в особі уповноважених органів з метою попередження та зменшення негативних проявів конкурентної боротьби, монополізму у сфері господарювання та посилення позитивних рис конкуренції.

Мета ДРК полягає у:

задоволенні потреб населення як кінцевих споживачів, що досягається шляхом захисту прав споживачів як економічно слабшої сторони у відносинах із товаровиробниками

забезпеченні свободи конкуренції, що стимулює розвиток суперництва між товаровиробниками за споживачів і, відповідно, сприяє вдосконаленню виробництва та продажу товарів, розширенню їх асортименту, поліпшенню якості, оптимізації ціни

сприяттні підприємству, що забезпечує безперешкодний вибір та втілення заохочуваної законодавством господарської діяльності, а в кінцевому підсумку – поживалення конкуренції на ринку

захисті національного товаровиробника, що відповідає інтересам національної економіки та сприяє економічній самостійності України

Основною функцією держави є законодавчо-правове регулювання конкуренції, яке спрямоване на визначення порядку формування, функціонування та контролю підприємницької діяльності.

- **Державна підтримка конкуренції** – це гарантія прав і свобод підприємців. Вона дає можливість підприємцям вільно здійснювати свою економічну діяльність. Тому для забезпечення прав і свобод підприємців, а також виконання обов'язку держави з підтримки конкуренції застосовуються законодавчі та організаційні гарантії.

Таким чином, підтримка конкуренції як спеціальна діяльність держави спрямована на те, щоб гарантувати:

1) наявність добросовісної конкуренції

2) недопущення зловживання монопольним становищем на ринку, обмеження конкуренції та недобросовісної конкуренції

Вагомою функцією держави у сфері конкуренції має стати регулювання інноваційних процесів та інвестиційної діяльності.

- Це зрозуміло, оскільки економічний розвиток кожної країни є наслідком її науково-технічного прогресу й відбувається насамперед через науково-технічні та організаційні інновації.
- В основу законодавчих гарантій прав і свобод підприємців покладено принципи єдиного економічного простору, вільного пересування товарів, робіт, послуг, свободи економічної діяльності та підтримки конкуренції. В межах конкурентних відносин ці гарантії закріплено в законодавстві про захист економічної конкуренції, яке складається з положень Конституції України, законів України, указів Президента України, постанов і розпоряджень Кабінету Міністрів України, а також відомчих нормативних актів Антимонопольного комітету України та інших міністерств і відомств. До організаційних гарантій у сфері підтримки конкуренції належить діяльність органів судової й виконавчої влади.

За формами впливу на господарську діяльність суб'єктів конкуренції методи державного регулювання поділяють на дві групи:

МЕТОДИ ПРЯМОГО ВПЛИВУ

(адміністративного характеру), до яких належать державні замовлення, різноманітні ліміти, централізовано встановлені ціни, обмеження, штрафи, дозволи, ліцензії, квоти, а також методи бюджетного датування і цільового фінансування сфери обслуговування)

МЕТОДИ НЕПРЯМОГО ВПЛИВУ

(опосередкованого), до яких належать податкове регулювання, регулювання через політику прискореної амортизації, методи стимулювання конкуренції

За умов монополізації економіки додатковими засобами державного регулювання конкуренції варто вважати:

встановлення більш високого рівня цін і тарифів, граничних нормативів рентабельності

декларування зміни ціни

встановлення стандартів і показників якості для товарів і послуг

регулювання обсягу ринку виробництва

встановлення державних замовлень і контрактів, поділ ринків

тарифне обслуговування імпорту та експорту товарів

2. Правові засади державного регулювання конкуренції

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

- Конституція України
- Господарський Кодекс України
- Податковий кодекс
- Закон України Про захист економічної конкуренції (від 11 січня 2001р.)
- Закон України Про захист від недобросовісної конкуренції (від 07.06.1996 р.)
- Закон України «Про Антимонопольний комітет» (від 26 листопада 1993 р.)
- Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність (від 16.04.1991 р.)

Для виконання регулятивних функцій Антимонопольним комітетом України прийнята низка нормативно-правових актів:

«Про затвердження Тимчасових правил розгляду справ про порушення антимонопольного законодавства України» (розпорядження АМК України від 19.04.1994 р. № 5-р, з наступними змінами);

«Про Положення про порядок проведення перевірок додержання законодавства про захист економічної конкуренції» (розпорядження АМК України від 25.12.2001 р. № 182-р);

«Про затвердження Положення про порядок подання заяв до Антимонопольного комітету України про попереднє отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання (Положення про концентрацію)» (розпорядження АМК України від 19.02.2002 р. № 33-р);

«Про затвердження Положення про порядок подання заяв до Антимонопольного комітету України про попереднє отримання дозволу на узгоджені дії суб'єктів господарювання (Положення про узгоджені дії)» (розпорядження АМК України від 19.02.2002 р. № 26-р);

«Про затвердження Типових вимог до узгоджених дій суб'єктів господарювання для загального звільнення від попереднього одержання дозволу органів Антимонопольного комітету України на узгоджені дії суб'єктів господарювання» (розпорядження АМК України від 19.02.2002 р. № 27-р);

«Про Положення про територіальне відділення Антимонопольного комітету України» (розпорядження АМК України від 19.02.2002 р. № 23-р);

«Про затвердження Методики визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку» (розпорядження АМК України від 05.03.2002 р. № 49-р).

Іншими нормативно-правовими документами, які передбачають регулювання конкуренції у сфері вітчизняного законодавства, є такі Закони:

«Про ціни і ціноутворення» (від 3 грудня 1990 р. № 507)

«Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» (від 22 грудня 1998 р. № 330)

«Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» (від 22 грудня 1998 р. № 331)

«Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» (від 22 грудня 1998 р. № 332)

3. Антимонопольний комітет як спеціальний орган державної політики у сфері конкуренції

- Спеціальним відомством, на яке покладається здійснення державної політики у сфері економічної конкуренції, є **Антимонопольний комітет**, що контролює стан ринку і дотримання його учасниками встановлених державою правил щодо забезпечення конкуренції з метою попередження порушень, відновлення стану ринку у разі порушення зазначених правил і вжиття відповідних заходів до порушників.
- При цьому правовий статус антимонопольних органів визначається вищезгаданими законами, насамперед Законом України «Про Антимонопольний комітет України» та Положенням про територіальне відділення Антимонопольного комітету України, затвердженим розпорядженням АМК України від 19.02.2002 р. № 23-р.

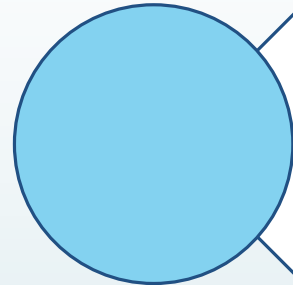
Функціями Антимонопольного комітету України є:

РЕГУЛЯТИВНА, яка полягає у прийнятті на підставі названих законів і у межах наданих повноважень відомчих нормативно-правових актів з певних питань у сфері конкуренції

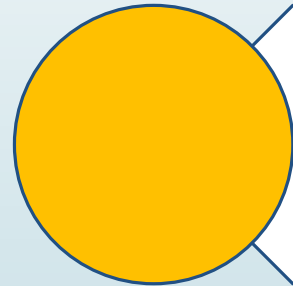
КОНТРОЛЬНА, спрямована на забезпечення та здійснення контролю за станом товарних ринків і дотриманням її учасниками встановлених державою в цій сфері правил;

РОЗСЛІДУВАЛЬНО-ЮРИСДИКЦІЙНА, що проявляється через процедуру виявлення порушень, встановлення їх складу, особи порушника та застосування до нього тих форм господарсько-правової відповідальності, що належать до компетенції антимонопольних органів

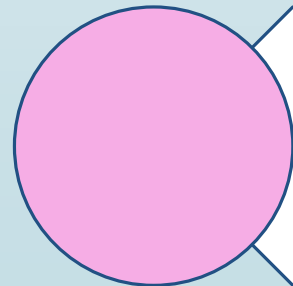
АНТИМОНОПОЛЬНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ ФОРМУЄ СВОЮ ДІЯЛЬНІСТЬ НА ЗАГАЛЬНИХ ПРИНЦИПАХ

законності (згідно із законодавством України здійснює державний контроль за концентрацією та узгодженими діями суб'єктів господарювання)

гласності (оприлюднює та надає інформацію на запити відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації»)

захисту конкуренції на засадах рівності фізичних та юридичних осіб перед законом та пріоритету прав споживачів

Водночас до спеціальних принципів функціонування комітету належать:

підтримка добросовісної економічної конкуренції;

недопущення зловживання монополізмом, становищем, обмеження конкуренції, недобросовісної конкуренції;

спеціальне регулювання сфери природних державних монополій;

єдиного економічного простору (вільне переміщення товарів, послуг, коштів територією України, прозорість ринків);

ефективності захисту економічної конкуренції;

заборони зловживань (зловживання монопольним становищем); поєднання попереднього і наступного контролю; захисту вітчизняних товаровиробників від недобросовісної конкуренції.

Серед цілей державної антимонопольної політики найважливішими є такі:

забезпечення ефективності виробництва і розподілу ресурсів в економіці;

запобігання виникнення або ліквідація небажаних ринкових структур і небажаної поведінки економічних агентів – тобто таких ситуацій, які розглядаються такими, що порушують суспільний добробут;

допомога одним групам економічних агентів за рахунок інших (напр., сприяння малим фірмам у їх конкуренції з крупними, незалежно від їх ефективності, чи фірмам одних галузей порівняно з іншими сферами діяльності».

Державна політика у сфері конкуренції вдається до різних механізмів її реалізації, основними з яких є такі елементи:

1) антимонопольна політика;

2) фінансова політика стимулювання конкуренції, яка полягає у регулюванні обсягів та умов надання кредитів, депозитні ставки, систему оподаткування, динаміку і розміри доходів суб'єктів ринку, норми рентабельності виробництва і реалізації продукції;

3) регулювання експорту та імпорту продукції на основі ліцензування і квотування, зміни митної політики;

4) участь держави у виробництві і реалізації продукції за рахунок підтримання певних часток державної власності галузевих підприємств, державних капітальних вкладень, державних замовлень тощо;

5) державна стандартизація продукції, технологій, умов безпеки і екологічності виробництва, охорона навколишнього середовища;

6) регулювання видобутку корисних копалин, цін на сировину, матеріали, енергію, воду, землю;

7) патентно-ліцензійна політика, яка на законодавчому рівні закріплює виключні права на відкриття, винаходи, ноу-хау тощо;

8) соціальний захист споживачів за допомогою законодавче закріплених прав споживачів.

4. Відповідальність за порушення законодавства про захист конкуренції

Питанням відповідальності за порушення законодавства про захист конкуренції присвячений розділ VIII Закону України «Про захист економічної конкуренції». Так, згідно зі ст. 50 відповідного Закону **порушеннями законодавства про захист конкуренції** вважаються:

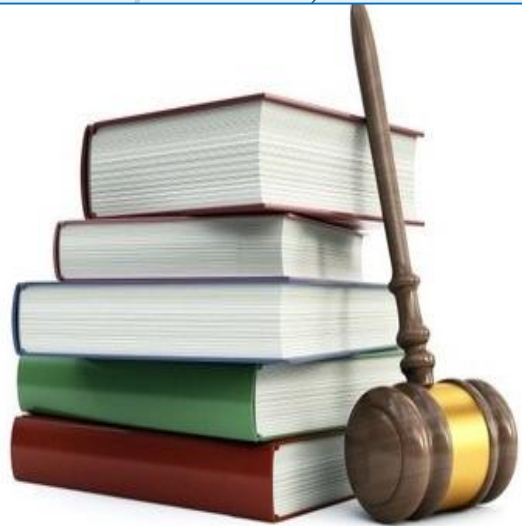
антиконкурентні узгоджені дії;

зловживання монопольним (домінуючим) становищем;

антиконкурентні дії органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю;

невиконання рішення, попереднього рішення органів АМК України або їх виконання не в повному обсязі;

концентрація без отримання відповідного, дозволу органів АМК України у разі, якщо наявність такого дозволу необхідна, та ін.

Види відповідальності за порушення законодавства про захист конкуренції

**ПРИМУСОВИЙ
ПОДІЛ**

**ВІДШКОДУВАННЯ
ЗБИТКІВ**

**ВИЛУЧЕННЯ
ТОВАРІВ**

**СПРОСТУВАННЯ
НЕПРАВДИВИХ,
НЕТОЧНИХ ДАНИХ**

**НАКЛАДАННЯ
ШТРАФІВ**

**АДМІНІСТРАТИВНА
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ**

5.Закордонний досвід формування системи АНТИМОНОПОЛЬНОГО регулювання

- ▶ **Антимонопольне регулювання** – це процес обмеження монопольної діяльності, що передбачає безпосереднє державне регулювання на конкретних монополізованих ринках, або діяльності конкретних монопольних утворень шляхом централізованого встановлення кількісних і якісних показників.
- ▶ На сучасному етапі сформувалися три системи антимонопольного регулювання:

Американська

Європейська

Японська

Американська

- Ґрунтується на принципі заборони, тобто формальної юридичної заборони монополістичної практики як такої. Інтереси підтримки конкуренції на національному ринку мають явний пріоритет порівняно з іншими завданнями економічного розвитку країни.

Європейська

- в основу якої покладений принцип контролю і регулювання. Сформувалася набагато пізніше, ніж в США. Монополістична діяльність, що діє в межах ЄС, загалом не виключається, незабороняється, але допускається, поки не порушує встановлених у законі умов.

Японська

- підтримка конкуренції між національними компаніями на внутрішньому ринку не тільки поступається за пріоритетністю загальній експортній експансії, але і повністю підпорядкована цій меті; для забезпечення захоплення й утримання позицій на міжнародних ринках допускаються форми партнерської взаємодії, що явно суперечить інтересам конкуренції між національними компаніями, у тому числі і на внутрішньому ринку

Загалом сучасне антимонопольне регулювання з боку державних органів можна звести до трьох груп заходів:

адміністративно-правовий вплив у вигляді: заборони монополії в будь-якій галузі господарства; розпуску існуючих монополістичних об'єднань; розчленування монополій на низку самостійних виробництв; адміністративно-економічний вплив, спрямований на: переслідування державою торговців, що здійснюють цінову дискримінацію (завищення цін, не обумовлене витратами виробництва)

заохочує випуск товарів-замінників (різноманітність товарів особистого і продуктивного споживання знижує попит на товари монопольного виробництва); забезпечує розширення ринку за рахунок встановлення міжнародних економічних зв'язків і збільшення імпорту та поширення наукових і технологічних знань

переслідування торговців, що здійснюють фальсифікацію товарів шляхом використання реклами; заборону позаекономічного впливу на контрагентів шляхом змови з метою надання спільного впливу на зміну ринкової ситуації; економічний вплив, за якого держава: використовує різні прийоми ведення податкової політики, які змушують монополію призначати ціни на продукцію, що випускається, близькі до умов вільної конкуренції